

ДОНІЙ В. С., здобувач кафедри світової літератури та культури
ім. проф. О. Мішукова Херсонського державного університету, методист факультету менеджменту і бізнесу ВП «МФ КНУКіМ»

ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ДРАМАТИЧНОМУ ДОРОБКУ М. БРАТАНА

В історичному та духовному розвитку України Великий Кобзар завжди матиме виняткове місце, оскільки, життя і творчість Т. Шевченка – явище унікальне. «Волею історії він ототожнений з Україною, і разом з її буттям продовжується нею, вбираючи в себе нові дні і новий досвід народу, відзиваючись на нові болі й думи, стаючи до нових скрижалів долі. Він росте і розвивається в часі, в історії, і нам ще йти і йти до його осягнення...» - справедливо констатує відомий літературознавець І. Дзюба і нині це твердження набуває особливої актуальності [7].

Художня Шевченкіана найбільше представлена поетичними творами: майже кожен поет вважає своїм вищим обов'язком написати про Т. Шевченка. Значно менше є прозових творів, найкращі зразки яких – повісті С. Васильченка «В бур'янах», О. Ільченка «Петербурзька осінь», М. Магери «Кам'янецькими стежками», М. Рубашова «Багряні тіні», романи В. Дарди «Переяславські дзвони», О. Іваненко «Тарасові шляхи», З. Тулуб «В степу безкраїм за Уралом», В. Шевчука «Син волі» та ін. До драматичної Шевченкіани належать драматичні етюди Я. Апушкіна «Сторінки життя», п'єса Д. Бедзика «Невільник», п'єса С. Голованівського «Поетова доля», документальна драма І. Драча «Гора», п'єси Ю. Костюка «Тарас Шевченко», «Думи мої», А. Малишка «Тарас Шевченко», А. Макаренка «Нескорений», драматична поема М. Негоди «Дума про Кобзаря», п'єси В. Суходольського «Тарасова юність», Ю. Щербака «Стіна».

У творчості відомого херсонського поета, прозаїка, публіциста, драматурга, перекладача, пісняра, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата літературної премії ім. Андрія Малишка Миколи

Івановича Братана тема Шевченка займає чільне місце. Т. Шевченкові присвячено цикл драматичних творів «Сердитий Бог», «Колюча нива», «Лукавий сон», «Побите серце». У нашому дослідженні ставимо собі за мету схарактеризувати художню інтерпретацію образу Т. Шевченка в драматичному доробку М. Братана.

До студіювання творчості М. Братана долучалися В. Кулик, І. Немченко, О. Олексюк, Т. Щерба. «Свою любов до безсмертного імені і слова Кобзаря Микола Братан якраз і відтворив у драматичних творах. Силою художньої уяви митець переповів читачам про важку долю Шевченка-солдата, його оточення, внутрішній світ і переживання великого сина українського народу, якого за наказом царя було відправлено в солдати»[7;41].

Цикл творів, присвячених Кобзареві, розпочинається драматичною повістю «Сердитий Бог» (1996). В увазі автора – Оренбурзькі події 1849-1850 рр., зокрема, дружні стосунки Т. Шевченка з Ф. Лазаревським, О. Бутаковим, С. Левицьким, Б. Залеським, К. Поспеловим, К. Герном, любов до юної татарки Забаржиди, конфлікт з прапорщиком М. Ісаєвим, через донос якого на Шевченка чекав арешт і відправлення до каземату Орської фортеці. Знаковими стають слова: «Караюсь я в оцій пустині Сердитим Богом» [4;18].

Продовженням Шевченківської тематики стала драматична повість «Колюча нива» (2004), орієнтована на відтворення часів перебування Т. Шевченка у Новопетрівському укріпленні на півострові Мангишлак. Вже з перших сторінок поеми Тарас Григорович постає у всій своїй величі – вельмишановною особистістю, талановитим митцем, людиною з високими духовними переконаннями.

У ставленні коменданта Маєвського до поета, художника, арештанта Шевченка відчувається глибока повага, співчуття, захоплення “одіссеєю” Шевченка і доказом цього є його твердження:

... По всій по Україні

Не знайдеться куточка, де б Шевченка

Не знали, не читали, не співали [1;5].

Щире визнання отримує Тарас Григорович і від земляків-солдатів Обеременка, Скобелева, з якими поет підтримує дружні стосунки

Так він же в Україні, між народу,

*По всіх усядах бореться з панами
Як Залізник, як Гоним, Кармелюк [1;7].*

Драматург М. Братан звертається не лише до висвітлення перипетій, що стосуються мистецького й громадського життя поета, а й тонко передає особисті почуття Тараса Шевченка, зокрема, тугу за рідним краєм, нестримне прагнення писати, щемливі почуття до Забаржани, Варвари Рєпніної, Ганни Закревської, Агати Ускової.

Значна частина драматичної поеми присвячена художньому зображенню взаємин Т.Г. Шевченка з родиною Ускових, яка відіграла вагомую роль у житті поета. Завдяки коменданту Іраклію Ускову Шевченко має змогу листуватися, писати. Переживши разом з Шевченком моменти радості й горя (новина про звільнення поета, смерть Дмитрика), Ускові вважають Тараса Григоровича не просто рядовим Шевченком, а людиною величезної сили духу, про, що свідчать слова Іраклія Ускова, якими автор прагне дати відповідь на питання: який він Шевченко?

*Та ні, Тарас Григорович Шевченко,
Поет, художник, скульптор, як на те.
Свята людина в спечених колах пекла [1;50].*

Необхідно відзначити, що М. Братан прагне створити глибоко психологічний образ Т. Шевченка, образ людини, для котрої одвічними духовними цінностями є Боже милосердя, невидимий зв'язок матері й дитини, відчуття себе частиною свого народу.

Про перебування поета в Новгороді після 10-ти річного ув'язнення, очікування дозволу повернутися до Петербурга як одного з найтяжчих періодів життя йдеться у драматичній поемі «Лукавий сон» (2007). Відчувається тенденція драматурга інтерпретувати постать Тараса Григоровича перш за все як звичайної людини, якій притаманні певні слабкості та недоліки. Внаслідок солдатських поневірянь, а головне, душевних переживань, читач бачить головного героя дещо постарілим чоловіком, який все частіше вживає оковиту, але молодим душею, сповненим жаги до життя та незламної сили духу. Знаменитий актор, товариш Шевченка М. Щепкін говорить про нього

*Тарасе мій, та ж ти людина – кремій,
І як поет, і як митець – ти геній,
Опісля того, що стернів – ожити,
Таке, повір, не кожному дано [2;6].*

Нещасливе кохання Шевченка до Катерини Піунової, душевні муки та страждання людини, яка знаходиться в стані розчарування, розпачу, безнадії від думки, що в нього ніколи так і не буде дружини, дітей, а таке близьке, жадане щастя було лише «лукавим сном» репрезентується автором такими міркуваннями:

*Минули літа молодії,
Холодним вітром од надії
Уже повіяло. Зима!
Сиди один в холодній хаті,
Нема з ким тихо розмовляти,
Ані порадитись. Нема,
Анікогісінько нема! [2;61].*

Останньою у вищезгаданому циклі є драматична поема «Побите серце» (2009). Драматичну колізію вибудовує М. Братан подіями, які відбуваються під час заслання Т. Шевченка в Орській фортеці Оренбурзького окремого корпусу. Експресивне зображення Тарасових незламного духу і віри у народ, не зважаючи на неволю і заборону писати, відчувається в діалозі Шевченка і Фішера

Фішер *Цікаво, хто ж тоді б над нами правив?*

Шевченко *Народ.*

Фішер *Так не буває.*

Шевченко *Мусить бути!*

*Царі не вічні. А народ не згине,
Бодай би як його не катували. [3;20]*

Фінальні слова поеми звучать життєствердно і свідчать про незламність Кобзарєвого духу, волелюбність, високу національну свідомість

*Живим лишусь – ще напишу, братове,
Як мордували нас у цій хурдизі,
А скільки їх в отечестві таких,
Одна Сибір, кажу, неісходима.
Довіку злої муки не забуду.
Все збереже, відтворить і оплаче
Моє в крові, побите, лиш ні разу
Не згорбле, не схололе в каятті! [3;57]*

Таким чином, осмислюючи найтяжчі життєві колізії великого поета, М. Братан пропонує власну інтерпретацію образу

Т.Г. Шевченка, що є вдалим поєднанням мистецького, громадського й особистого, людської простоти й величі генія, і тим самим пропагує нове прочитання образу Кобзаря.

Список використаних джерел:

1. Братан, М. Колюча нива [Текст]: драм. повість / М. Братан. – Херсон: Айлант, 2004. – 56 с.
2. Братан, М. Лукавий сон [Текст]: драм. поема / М. Братан. – Херсон: Айлант, 2007. – 66 с.
3. Братан, М. Побите серце [Текст]: драм. поема / М. Братан. – К.-Херсон: Просвіта, 2009. – 59 с.
4. Братан, М. Сердитий Бог [Текст] / М. Братан. – Херсон, 1996. – 66 с.
5. Дзюба, І. З криниці літ [Текст]: у 3 т. / І. Дзюба. – К.: Києво-Могилянська академія, 2006. – 976 с.
6. Олексюк, О .В. Поетика творів Миколи Братана: літературно-мовознавче дослідження [Текст] / О.В. Олексюк. – 2-ге вид. – Херсон-Київ: Просвіта, 2004. - 44 с.
7. Щерба, Т. М. Золота вага долі. Літературний портрет Миколи Братана [Текст] / Т.М. Щерба. – Херсон: Айлант, 2010. – 144 с.